

S/S Marieholm

1934 (20 maj) levererades S/S Marieholm till Svenska Amerikalinjen. I dag ligger hon förtöjd vid kaj i Göteborg intill Operan och utgör en fristående del av Göteborgs Maritima Centrum, ”Maritiman” som omfattar ett stort antal örlogs- och handelsfartyg från svunna tider. S/S Marieholm fungerar som restaurang- och konferensfartyg samt som klubblokal för bl.a. SOSG.

Här följer ångfartyget S/S Marieholms omväxlande historia i korthet.

Marieholms tillkomst 1933 – 1934

För att underlätta för emigranter runt Östersjön behövde Svenska Amerikalinjen anslutningstrafik till sina atlantfartyg på traden Göteborg – New York. 1924 inköptes därför det danska ångfartyget S/S Bornholm, som fick det svenska namnet *Borgholm*. Hon fungerade främst som matarfartyg till M/S Gripsholm, M/S Kungsholm och S/S Drottningholm innan hon efter fem år lades upp under ett år. Därefter gick hon på rutter i Östersjön bl.a. mellan Sverige, Baltikum och Polen.

Kastelholm blev Svenska Amerikalinjens nya anslutningsfartyg på Östersjön. Det byggdes 1929 och fick sitt namn efter Bo Jonson Grips borgruin på Åland. Men snart uppstod behov av ytterligare ett modernt fartyg som kunde ersätta *Borgholm* som 1934 såldes tillbaka till Danmark.

Amerikalinjens tredje Östersjöångare blev *Marieholm* som byggdes vid Odense staalskipsvaerft. Hon sjösattes 9 december 1933 och fick namn efter landshövdingeresidenset utanför Mariestad. Dåvarande landshövdingen Axel Ekman närvarade och hans hustru Marianne fick äran att krossa champagneflaskan. Ganska snart uppstod emellertid problem med fartygets stabilitet men efter ombyggnad med bl.a. förlängning av båten kunde sjösättning för andra gången ske den 6 april 1934. S/S Marieholm levererades till Svenska Amerikalinjen den 20 maj samma år.

Marieholm – passagerarfartyg på Östersjön 1934 – 1939

S/S Marieholm har en längd av 65 meter, bredd ca 10 meter och ett djupgående på 6 meter. Hon eldades från början med kol, senare med olja och drevs av en modern ångmaskin med en effekt av 950 hk. Farten uppgick till 12 knop. Fartyget kunde erbjuda 56 passagerare i 1:a klass och 28 i andra klass.

Gunnar Idfeldt som varit befälhavare på Borgholm blev nu den förste befälhavaren på Marieholm och Gustaf Wikander blev förste styrman och telegrafist. Ombord fanns ett trettiotal anställda, något fler på sommarens turistsäsong än på vintern. Krav fanns på goda språkkunskaper och samtliga uppassare hade tidigare varit anställda på atlantfartygen M/S Gripsholm, M/S Kungsholm eller S/S Drottningholm. Första resan för S/S Marieholm gick från Stockholm till Gdynia och Sopot via Klaipedia och Königsberg. De första åren företogs ett trettiotal resor varje år som blev mycket populära. De var såväl anslutningsresor som kryssningsresor. Svenska Amerikalinjen gjorde mycket reklam för sin Östersjötrafik. Resenärer med Svenska Amerikalinjens atlantfartyg och Svenska Lloyds Londontrafik rekommenderades att ta tåg från Göteborg till Stockholm eller Kalmar och åka vidare med S/S Marieholm över Östersjön. Man lockade med soliga badstränder, opera och symfoniorkestrar, med simtävlingar, segelregattor och hästkapplöpningar. Spelsalarna på kasinot i Sopot var mycket populära och staden kallades Nordens Monte Carlo.

Ångfartyget hade ett stort lastutrymme och kunde klara av en stor del av godstransporterna. En speciell uppgift var att transportera hästar till Stockholm från Klaipeda för svenska arméns behov. Även hästar till kapplöpningar i Sopot transporterades med fartyget. Sensommaren 1939 gick sista resan för S/S Marieholm mellan Stockholm och Polen med passagerare och styckegods och återvände till Sverige den 27 augusti. Den 1 september utbröt andra världskriget.

Marieholm – i Marinens tjänst 1939 – 1976

Vid krigsutbrottet rekvirerades S/S Marieholm av marinförvaltningen, först via hyra senare via förvärv. Vid Finnboda varv genomfördes en omfattande ombyggnad av ångarens inredning. Gunnar Idfeldt som också var reservofficer kvarstod som befälhavare. Under kriget tjänstgjorde HMS Marieholm som stabs- och förbindelsefartyg. I Örlogskretsar benämndes hon "Maja". Fartyget klarade sig huvudsakligen utan skador under denna tid men var med om en stor explosion i september 1941, den s.k. Hårsfjärdsolyckan på örlogsbasen vid ön Märsgarn. Tre jagare bredvid totalförstördes men HMS Marieholm klarade sig. Besättningen tog hand om döda och skadade och hjälpte till med släckningen av elden på ön.

Efter kriget var HMS Marieholm depåfartyg och från 1947 och nästan trettio år framöver var HMS Marieholm stabsfartyg för chefen för Kustflottan (CKF) och hans stab som benämndes Flaggen. 1976 övertog fartyget HMS Visborg rollen och HMS Marieholm kom under befäl av chefen för 6. minröjningsavdelningen. Hon låg då förtöjd vid Nya Varvet i Göteborg och genomförde expeditioner och övningar främst längs Bohuskusten. Hösten samma år avmönstrade samtliga värnpliktiga och avrustning av fartyget påbörjades.

Marieholms vidare öde

Ångaren såldes under våren 1977 till Rederi AB Marieholm som använde fartyget som vandrarhus i Falkenberg för att två år senare under en sommar sätta henne i reguljär trafik mellan Strömstad och Sandefjord med plats för passagerare och bilar. S/S Marieholm kom sedan ett antal gånger att byta ägare som hade planer både på stillaliggande verksamhet och på trafik. Inget av detta kom dock att förverkligas.

Restaurang-, klubb- och konferenslokal från 1986

Den 11 maj 1986 fick S/S Marieholm Göteborg som hemmahamn. Hon hade då genomgått upprustning vid Falkenbergs varv. De nya ägarna Företagarföreningen S/S Marieholm hade två syften. Det ena var att vårda den symbol från Göteborgs storhetstid inom sjöfarten som S/S Marieholm representerar. Fartyget fick därför återigen Svenska Amerikalinjens skorstensmärke med tre kronor. Det andra syftet var att S/S Marieholm skulle fungera som en samlings- och rekreationsplats för föreningens medlemmar. Det fanns både bastu och poolutrymme ombord.

S/S Marieholm ägs idag av Rederi AB Bohus Line. Fartyget har en uppskattad lunchrestaurang som är öppen för allmänheten. Utrustning finns för konferenser och fester. Fartyget hyrs också som klubblokal, bl.a. av Sjöofficerssällskapet i Göteborg sen 2006. S/S Marieholm är numera ett K-märkt fartyg.

Sammanställt av Mats Rosendahl, SOSG

Referenser:

Sjöfartsmuseet i Göteborg

Landsarkivet i Göteborg

Tidningen Läns pumpens årsnummer 2009, utgiven av Klubb Maritim, Göteborg

ssmarieholm.se